

DYSKUSJA O WIELKIM KRYZYSIE 1929—1935

W dniach 26—27 listopada 1974 r. odbyła się w Instytucie Historii PAN dyskusja na temat: „Wielki kryzys gospodarczy 1929—1935 — aspekty powszechne i polskie”. W dyskusji tej wzięło udział ok. 35 specjalistów z kraju, a także 5 historyków z zagranicy: Ivan Berend i Gyorgy Ranky (Budapeszt), Wolfgang Ruge (Berlin), Martin Pollack (Wiedeń) i Pani Marvati Paestponegoro (Dżakarta).

Obrady koncentrowały się wokół następujących pięciu zagadnień:

1. Ogólne problemy wielkiego kryzysu gospodarczego 1929—1935. Jego miejsce w dziejach pierwszej połowy XX wieku.
2. Problematyka gospodarcza: przyczyny, przebieg i konsekwencje kryzysu.
3. Stosunki międzynarodowe i problemy ustrojowe w okresie wielkiego kryzysu gospodarczego 1929—1935.
4. Problemy społeczne w okresie wielkiego kryzysu. Społeczne następstwa kryzysu.
5. Konflikty społeczne i polityczne w okresie wielkiego kryzysu. Kryzys gospodarczy 1929—1935 a walki klasowe.

Do każdego z tych zagadnień przedstawiono krótkie referaty, koreferaty i komunikaty, których autorami są: (ad 1) Tadeusz Jędruszczak i Juliusz Łukasiewicz; (ad 2) Zbigniew Landau i Irena Pietrzak-Pawłowska; (ad 3) Maria Nowak-Kiełbikowa, Piotr Łossowski i Andrzej Zakrzewski; (ad 4) Hanna Jędruszczak i Halina Janowska; (ad 5) Jan Tomicki i Jan Borkowski.

Dyskusji przewodniczyli kolejno: Czesław Madajczyk i Juliusz Łukasiewicz, Irena Pietrzak-Pawłowska, Marian Wojciechowski, Leon Grosfeld oraz Roman Wapiński.

Zgodnie z intencją organizatorów, dyskusja miała bardziej charakter swobodnej rozmowy aniżeli debaty typu konferencyjnego. Główne problemy poruszone w dyskusji przedstawiamy w załączonym sprawozdaniu.

Celem dyskusji było traktowanie kryzysu w szerokiej skali międzynarodowej, charakterystyka stanu badań, ukazanie zagadnień szczególnie kontrowersyjnych, a przede wszystkim sformułowanie problemów i propozycji wynikających z dążenia do kompleksowego, całościowego ujęcia kryzysu, to jest takiego ujęcia, które łączyłoby ekonomikę, problemy społeczne, polityczne, kulturalne, psychologiczne i inne w jedną całość, z ukazaniem związków pomiędzy tymi sferami ludzkiego działania i życia.

Poszczególni uczestnicy dyskusji posługiwali się różnymi datami po-

czątku, a jeszcze bardziej różnymi — końca kryzysu. Wynika to stąd, że w różnych krajach czas trwania kryzysu był różny. Niekiedy przyjmuje się datę 1929—1939, najczęściej jednak 1929—1933 i 1929—1935, a dla Polski 1930—1935.

Potrzeba odbycia takiej dyskusji wynikała z kilku przyczyn. Pierwszą z nich jest nadal występujące wśród historyków pewne niedocenianie znaczenia wielkiego kryzysu 1929—1935 w dziejach pierwszej połowy XX w. Drugą — dość jednostronne jego traktowanie w literaturze naukowej, głównie od strony ekonomicznej, z wyraźną szkodą dla problematyki psychologicznej, politycznej, kulturalnej i społecznej. Trzecią wreszcie — pewna aktualność tematu w obecnych warunkach, występowania na Zachodzie symptomatów kryzysu finansowego, energetycznego i in., czemu towarzyszą dość liczne pesymistyczne przewidywania co do przyszłości. Byłoby oczywiście błędem snucie zbyt pochopnych analogii między współczesnością a przeszłością. Historia jednak nie powtarza się, choć kryzysy w cyklicznym rozwoju gospodarki kapitalistycznej są zjawiskiem powtarzającym się. Nie od rzeczy przeto będzie przypomnienie właśnie dziś wydarzeń i spraw, którymi żył świat przed czterdziestu pięciu laty.

Organizatorem dyskusji była Pracownia Dziejów II Rzeczypospolitej IH PAN.